

Industriens Utredningsinstitut

Arbetsuppgifter och organisation

Industriens Utredningsinstitut grundades i februari år 1939 av Sveriges Industriförbund och Svenska Arbetsgivareföreningen. Sedermera har även nära kontakt upprättats mellan institutet och Sveriges Allmänna Exportförening. Industrien är sålunda genom sina organisationer institutets uppdragsgivare, men samtidigt intar institutet så till vida en oberoende ställning, som det inom ramen för sitt arbetsprogram obundet bedriver sitt arbete efter vetenskapliga linjer.

Varje industriföretag är insatt i ekonomiska och sociala sammanhang, vilka det ofta har svårt att överblicka, men bland vilka det måste orientera sig för att kunna fylla sin uppgift i samhället. Här må endast pekats på förskjutningarna i de olika branschernas sammansättning och produktionsinriktning, på de allmänna konjunkturvåxlingarna, på industriens förhållande till övriga näringsgrenar samt till statens ekonomiska och sociala politik. Det är utredningsinstitutets uppgift att utifrån industriens synpunkter söka klarlägga dessa allmänna ekonomiska och sociala förutsättningar för de enskilda företagens verksamhet. Institutet kan sålunda sägas vara ett forum för industriföretagens samarbete i fråga om ekonomisk och social forskning av här angivet slag — en motsvarighet till det samarbete kring tekniska forskningsfrågor, som börjat tillmätas en allt större betydelse.

Med det allmänna syftet för institutets verksamhet, att taga upp ekonomisk forskning, som befrämjar den industriella utvecklingen, följer, att arbetsuppgifterna ständigt förskjutas och än bli av långsiktig än av kortsiktig art. Den följande översikten visar, vilka uppgifter, som just nu äro under arbete.

I. Långsiktiga engångsutredningar.

a) Branschproblem.

Om man vidgar blicken från de rent företagsekonomiska frågorna falla närmast inom synfältet branschernas problem. Studier av strukturen eller speciella förhållanden inom olika industrigrenar intaga en framskjuten plats på institutets arbetsprogram.

Sedan tre år tillbaka bedrivs inom institutet en undersökning rörande *skogsindustrien* och *skogsbruket*, vilken tagits upp med utgångspunkt från speciellt norrländska förhållanden. Den tar främst sikte

på de besvärliga råvaruproblemen. Urskogstillgångarna i Norrland ha nu tillvaratagits i sådan omfattning, att skogsindustrien i framtiden måste söka anpassa sig till vad skogen genom kontinuerlig tillväxt förmår producera. För att skapa bättre förutsättningar för en anpassning utan alltför stora friktioner är det nödvändigt att på ett tidigt stadium bilda sig en uppfattning om den kvantitativa balansen mellan skogens avkastningsförmåga och industriens utbyggda kapacitet. För detta ändamål har särskild expertis bearbetat skogstaxeringarna. Sammanställningen har kommit så långt, att den inom den närmaste tiden skall kunna läggas till grund för diskussion.

Ett grundproblem i fråga om skogsindustriens råvaruanskaffning utgör skogsmarkens splittring på smärre ägostycken, vilket försvårar både en effektiv skogsvård och ett rationellt skogsbruk. Industrien vill genom olika initiativ främja en utveckling i rätt riktning. Fastighetsbildningsfrågan har på institutets initiativ diskuterats vid flera konferenser med skogs- och lantmäterierexperter. För närvarande undersökas genom institutet förutsättningarna för byte av skogsmark mellan bolagen i syfte att åstadkomma ett första steg mot en ändamålsenligare arrondering.

En fråga av stor betydelse för såväl skogsindustriens konkurrensförmåga som skogsarbetarnas försörjningsstandard är skogsarbetets rationalisering. I samarbete med Föreningen Skogsarbeten och vissa industriföretag har institutet inom ramen för sin norrlandsutredning undersökt en serie sådana rationaliseringsfrågor (särskilt avseende norrländska förhållanden). Institutet har även sökt befrämja utvecklingen på detta område genom att publicera vissa resultat från de omfattande undersökningar, som bedrivits av Värmlands Skogsarbetsstudier. De av institutet vidtagna åtgärderna avse sålunda närmast att stimulera industriföretagen till vidgat samarbete på detta område.

Då skogsindustriens kvantitativa expansion nu ej kan drivas längre, har frågan om den vidare förädlingen av skogsprodukterna trängt i förgrunden. Redan tidigt togs frågan om den tekniska träforskningen upp inom norrlandsutredningen. Den har sedermera genom den statliga forskningskommitténs arbete bragts till en lösning. Institutet har inom sin norrlandsutredning speciellt uppmärksammat frågan om skogs- och skogsindustriavfallets industriella utnyttjande. Resultaten av dessa undersökningar, som redovisas å annan plats i denna skrift, har nyligen publicerats.

Även *textilindustrien* är för närvarande föremål för en ingående undersökning. Denna industrigren karakteriseras av, att den vid sidan av ett antal större industriföretag uppvisar en stor mängd mindre enheter. Detta medför särskilda svårigheter för det enskilda företaget till utblick över branschens läge. Undersökningen går i första hand ut på att fastställa produktionskapaciteten för olika tillverkningar och att jämföra denna kapacitet med avsättningsmöjligheterna. Textilransoneringens utfall ger därvidlag vissa anvisningar. Vidare

analyseras produktionens fördelning på olika enheter samt distributionens organisation. Storleksordningen av det sistnämnda problemet framgår av uppgiften, att av den miljard, som svenska befolkningen årligen lägger ned på kläder, 400 miljoner kronor stanna i distributionsapparaten.

En långsiktig utredning av branschstudiekaraktär är även den översikt över *småindustri och hantverk*, som utarbetats inom institutet. Den avser att ge en allmän föreställning om storleksordningen och karaktären av detta betydande företagsområde. I allmänhet har man nog icke klart för sig, att nära hälften av alla arbetare inom industri och hantverk äro sysselsatta i företag med mindre än 50 arbetare. Kartläggningen av småindustrien och hantverket omfattar även aktuella ekonomiska och organisatoriska problem, exempelvis förhållandet mellan större och mindre industri.

b) Gemensamma industriproblem.

En av de utredningar, som falla under denna rubrik, gäller *industriens arbetarbostäder*. Storleken av industriens bostadsbestånd framgår av uppgiften, att industrien kan uppskattas varje år erhålla 12 miljoner kronor i hyra för egna bostäder. Hyrorna ligga emellertid så mycket lägre än i öppna marknaden, att en dold subvention på åtminstone 3 miljoner kronor uppstår. Omräknat i fastighetsvärden skulle detta betyda, att värdet av industriens bostadsfastigheter uppgår till i runt tal 200 miljoner kronor, varav 40 miljoner kronor ligga oförräntade. Den snabba industrialiseringen under de senaste årtiondena har medfört svårlösta bostadsproblem i de växande industriorterna. Detta industriella arbetarbostadsproblem har i nuvarande läge fått en särskild tillspetsning i samband med rustningsindustriens expansion. Enligt uppgifter från företagen själva fanns år 1942 enligt en preliminär beräkning en brist på ungefär 28 000 bostäder på industriorterna, vilket motsvarar ett nybyggnadsbehov av minst 250 miljoner kronor.

Bostadsproblemet har tidigare angripits av företagen vart för sig och på många håll har det nedlagda intresset lett till goda tekniskt-ekonomiska lösningar av problemet. Den undersökning av bostadsfrågan, som institutet utför, syftar först och främst till att lämna en ingående redogörelse för bostadsförhållandena ute i industrien samt för de åtgärder, som industriföretagen sålunda redan provat för att förbättra bostadsbeståndet. Utredningen är avsedd att på basis av dessa erfarenheter utmynna i riktlinjer för lösningen av industriens bostadsfråga. Närmast gäller det att ange, hur en tekniskt tillfredsställande och samtidigt billig arbetarbostad bör utformas samt under vilka ekonomiska former industriarbetarnas bostadsbehov bäst kunna tillfredsställas. Frågan om statens medverkan har berörts i en av institutet utgiven översikt över nyare statliga åtgärder till stöd för bostadsproduktionen.

Norrlandsutredningen är ett skolexempel på, hur vittomfattande industriens behov av ekonomiska och sociala utredningar i själva verket är. Utredningen, som tar sikte på Norrlands försörjningsproblem i vidaste bemärkelse, igångsattes redan vid institutets start år 1939.

Industrien är i Norrland via skogsbruket särskilt intimt förbunden med näringslivet i övrigt. Därigenom får den ett mer omedelbart ansvar för såväl försörjningen som de sociala förhållandena än annorstädes. Grundproblemet är att skapa balans mellan befolkning och försörjningsmöjligheter. Det gäller emellertid icke endast att lösa detta problem utan att göra det på ett ekonomiskt sätt. Ett huvudsyfte med utredningsarbetet är att visa vägen till vidgat försörjningsunderlag genom ett ekonomiskt utnyttjande av produktionsmöjligheterna.

Till den mångfald av problem, som falla under utredningen om Norrlands försörjningsläge, höra givetvis framför allt de, som gälla skogsbruket och skogsindustrien. I övrigt skola här endast nämnas ett par exempel på undersökningar, som för närvarande bedrivs. En grundläggande fråga är levnadskostnadsnivåns höjd. Institutet har därför på grundval av Socialstyrelsens år 1941 insamlade material rörande levnadskostnaderna i landet låtit utföra en särskild undersökning för Norrland. Institutet har även påbörjat en undersökning rörande transportkostnaderna. En bibliografisk sammanställning av litteratur om Norrland och norrlandsfrågor till ledning för det fortsatta utredningsarbetet har nyligen avslutats.

Institutet har hittills utgivit två publikationer, som belysa Norrland och dess försörjningsproblem ur allmän synpunkt. Dels ha tryckts en serie uppsatser, sammanfattade under rubriken »Industrien och Norrlands folkförsörjning», dels har institutet i samverkan med Geografiska Förbundet utgivit bokverket »Norrland, natur, befolkning och näringar», en skildring av Norrland ur olika naturvetenskapliga, ekonomiska, sociala och kulturella aspekter.

II. Fortlöpande ekonomisk analys.

a) Näringslivet inom landet.

Institutet följer fortlöpande den inhemska industriella konjunkturutvecklingen. Inom ramen för detta arbete ha ett par specialutredningar tagits upp. Den ena har inriktats på ett studium av industriens investeringar under kriget, för vilket ändamål Kungl. Kommerskollegium ställt material till förfogande. Syftet med undersökningen är bland annat att utröna, i vad mån industriens investeringar för fredsändamål blivit eftersatta under kriget.

Bearbetningen av industriföretagens bokslut kan betecknas såsom en annan specialundersökning inom ramen för det fortlöpande konjunkturstudiet. Den har börjats under anspråkslösa former, men kommer efter hand att utvidgas. Hittills har en sammanställning bransch-

vis av industriföretagens nettovinster och utdelningar åren 1937—1941 gjorts.

b) Näringslivet utomlands.

Institutet följer även kontinuerligt ehuru givetvis översiktligt utvecklingen på näringslivets områden i andra länder. Denna observation tar särskilt sikte på att belysa förändringar, som kunna påverka den svenska industriens konkurrensläge. Som ett led i detta arbete ha publicerats ett par smärre studier rörande koncentrations- och rationaliseringsåtgärder under kriget inom den engelska och tyska industrien.

III. Utredningar i dagsfrågor.

Vid sidan av långsiktsundersökningarna och de fortlöpande analyserna kan ställas en tredje grupp av utredningar, vilka äro av mera kortsiktigt, aktuellt intresse. Till denna avdelning kunna hänföras de utredningar rörande industriens omedelbara efterkrigsproblem, som nyligen påbörjats inom institutet, och som närmare beröras i en särskild uppsats i denna skrift.

IV. Institutets arbetsorganisation.

Institutets arbete sammanhålls av en mindre stab av fast anställd personal. För utförande av speciella utredningar anställas därjämte särskilda utredningsmän. Dessutom anlitas såsom experter ett stort antal specialister från vetenskap, näringsliv och administration. Arbetsorganisationen besitter härigenom en hög grad av elasticitet.

Vid större utredningar tillsätts för att följa utredningsarbetet rådgivande kommittéer med representanter för de närmast berörda industrikretsarna. För att söka klarlägga speciella frågor eller för att förmedla kännedom om vissa förhållanden anordnar institutet dessutom enstaka konferenser med sakkunniga och intresserade från industrien. En arbetsmetod, som bl. a. kommit till användning vid den tidigare berörda utredningen om skogsindustriavfallet, är att samla experter från olika företag till samarbete under ledning av en särskild utredningsman.

Genom detta arbetssätt söker institutet upprätta den intima kontakt med industrien, som är nödvändig för att dess arbetsresultat skola bli till nytta. Institutet är även berett att tillhandagå enskilda företag med de upplysningar, som ligga inom ramen för dess verksamhet. Som exempel på detta slags samarbete kan nämnas, att den expert, som utför utredningen angående arbetarbostäderna anlitas av olika företag för konsultation.

Det är naturligt att institutet i sitt arbete även ofta får anledning till kontakt och samarbete med olika statliga organ. Det kan numera

betraktas som en reguljär företeelse, att de statliga myndigheterna anlita institutet för utredningar rörande industriella frågor.

Institutet söker även bedriva sitt arbete i nära anknytning till den akademiska forskningen vid universiteten och högskolorna. Det ingår i institutets arbetsmetoder att för sitt utredningsarbete söka medverkan från akademiska studerande, vilka äro intresserade av näringsfrågor.

En översikt över institutets organisation ges i ett schema på vidstående sida.

Axel Iveroth.

ORGANISATIONSSCHEMA

